

Калі каштоўнасці мікшыруюцца ў брэндзі

— “Беларусы” — самастойны, адзіны, завершаны цыкл, прысвечаны этнагенезу, этнічнай гісторыі краіны. Прасцей кажучы — паходжанню беларускага народа, традыцыям і звычаям, побыту, матэрыяльнай і духоўнай культуры беларусаў. Праца надзвычай актуальная цяпер: пабудоваўшы самастойную, незалежную, моцную беларускую дзяржаву, мы ўсё больш глыбока вывучаем яе нацыянальнае аблічча. Пры гэтым з’яўляемся сведкамі працэсаў глабалізацыі, сутыкнення цывілізацый, якія гістарычна сфарміраваліся на розных веравызнаннях, міжкантынентальных каранях, у розных антрапагенных умовах. Мы бачым, як культурныя каштоўнасці часта мікшыруюцца, пераўтвараюцца масавай культурай у брэндзі, піар.

22 студзеня, у дзень, калі Нацыянальная акадэмія навук Беларусі адзначала сваё 80-годдзе, Нацыянальная бібліятэка Беларусі пад час адкрыцця кніжна-ілюстрацыйнай выстаўкі правяла літаратурна-творчую сустрэчу “Вялікі талент, вялікая работа, вялікае сэрца” з лаўрэатамі прэміі “За духоўнае адраджэнне” і спецыяльных прэміяў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва 2008 года. Больш за дзесяцігоддзе гэтыя высокія ўзнагароды з’яўляюцца сведчаннем дзяржаўнага прызнання заслуг навуковай і творчай інтэлігенцыі, гуманітарнай і творчай дзейнасці.

Удзельнічалі ў сустрэчы і прадстаўнікі аўтарскага калектыву дзесяцітомнага выдання “Беларусы” Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. З дырэктарам установы і кіраўніком творчай групы, доктарам архітэктуры і гістарычных навук, членам-карэспандэнтам НАН Беларусі, прафесарам Аляксандрам ЛАКОТКАМ і сустрэўся наш карэспандэнт.

Тое, што ўмацавала адзінства

— Зразумела, кожны народ — унікальны і з’яўляецца каштоўнасцю для сусветнай цывілізацыі. Наш дзесяцітомнік якраз і адказвае на пытанні: хто такія беларусы, у чым іх унікальнасць.

Гэта народ, які мае тысячагадовую гісторыю, сфарміраваў нацыянальную мову, здольны забяспечыць любую сучасную камунікацыю, адпа-

Адгалінаванні ад “стваловага дрэва”

— Серыя “Беларусы” не з’яўляецца рубяжом гісторыка-культурнага і этнічнага вывучэння. Дзеля навуковага суправаджэння і навуковага забеспячэння праблем культуры наш інстытут стварае новыя актуальныя кнігі.

У бліжэйшы час выйдучы ў свет два мэтавыя выданні. Адно з іх — кні-

жаўнай праграмы адраджэння і развіцця сяла, развіцця малых гарадоў у рамках праграмы станаўлення вясковага турызму. А напрыканцы года выйдзе другая кніга чацвёртага тома, прысвечаная архітэктуры XX — пачатку XXI стагоддзяў. Ва ўступнай частцы прапануецца новы погляд на сучасную архітэктуру: канцэптальную, пазастылёвую, асацыятыўную, якая грунтуецца на інтэлекту-

юцца і даюць магчымасць для развіцця канкрэтных нацыянальных рыс.

А яны, гэтыя нацыянальныя рысы, вызначаюцца, дзякуючы маштабу, гістарычна складзеным формам, сістэмафармастварэнню, каларыстыцы, уяўленню аб прапорцыях жыллёвага, вытворчага, грамадскага асяродка, што складаліся стагоддзямі. У выданні пададзены напрацоўкі і метады

Новая канцэпцыя гісторыі культуры

— Рыхтуецца да выхаду серыя “Гісторыя культуры Беларусі”. Праца над ёй будзе весціся 6 гадоў. Гэта новая навуковая канцэпцыя гісторыі культуры, напісаная з сучасных пазіцый. Сёлета павінен быць скончаны і здадзены ў выдавецтва рукапіс першай кнігі, якая выйдзе ў свет у 2010 годзе. Матэрыяль-

“Народ, які мае...”

Дзесяць тамоў беларускай унікальнасці

ная культура будзе прадстаўлена ў дзвюх кнігах, духоўная культура змешчана таксама ў двух тамах, як і прафесійная культура. Такая структура — апраўданая з пункта гледжання значнасці традыцый і культурнай спадчыны, іх сучаснага стану, іх ролі ў справе фарміравання нацыянальнай культуры сёння. Прыкладнае значэнне выдання: яно дае прагноз культурнага развіцця ў перспектыве, магчымых шляхі ўвасаблення, а таксама высвятляе, што навука можа прапанаваць дзяржаве для практычнага ўкаранення, ужывання, для вырашэння праграмных захадаў. Гэтыя працы, зноўтакі, з’яўляюцца працягам таго, што было акрэслена ў шматтомнай серыі “Беларусы”. Будзем спадзявацца, што яна атрымае рэзананс не толькі ў навуковых, творчых колах, але і сярод усіх, хто цікавіцца культурай і нацыянальнымі здабыткамі Беларусі.

Фактар культуры сёння прыярытэтны ў сістэме цывілізацыйных каштоўнасцей. Калі паўстагоддзя таму каштоўнасцямі былі энерганосьбіты,

ведную самым сучасным сусветным патрабаванням, што прад'яўляюцца да сусветных моў. Гэта народ, які мае самабытную матэрыяльную і духоўную культуру, багата і квяціста, разнастайна прадстаўленую: народным, дэкаратыўна-прыкладным, прафесійным мастацтвам. Гэта народ з найбагацейшай духоўнай культурай, фальклорам: песнямі і легендамі, былінамі і паданнямі, а таксама баладамі, якія існуюць не ва ўсіх славянскіх народаў. Народ, які мае высокую самасвядомасць, які мае гонар. Народ добразычлівы, гасцінны, што гістарычна сфарміраваў вопыт, годны пераемнасці і пераймання. Беларусы шануюць добрасуседства, сяброўскае суіснаванне з іншымі этнасамі і этнічнымі супольнасцямі. І ў гэтым ярка вызначаецца самасвядомасць нашай нацыі. Беларусы — народ, які мае дакладныя ўяўленні аб сваёй тэрыторыі, сваіх прыродакаштоўных ландшафтах, рэгіёнах, аб багацці і разнастайнасці кожнага кутка. Народ, які мае асаблівасці ў эканамічных, рыначных адносінах, што сфарміраваў і нацыянальны рынак, — гэта таксама этнічная прыкмета. Гэта ўсё ўмацавала наша нацыянальнае адзінства і самавызначэнне, цэласнасць народа.

У працы адлюстраваны апошнія дасягненні ў плане развіцця і пераемнасці традыцый, грамадскага, сямейнага побыту. Распавядаецца, як беларусы спрадвек адзначаюць каляндарныя святы. Паказана і тое, як можна выкарыстоўваць традыцыі ў справе адраджэння вёскі, развіцця лакальных раёнаў, малых куткоў нашай Беларусі. Мяркую, дадзеная навуковая праца ў цэлым будзе мець вялікае значэнне для вырашэння дзяржаўных задач у сферы як нацыянальнай палітыкі, так і развіцця нацыянальнай культуры.

Выданне "Беларусы" — гэта вынік працы навукоўцаў усяго інстытута. Увогуле, фундаментальныя даследаванні — працэс бесперапынны, які складаецца з карпатлівага вывучэння тэмы цягам дзесяцігоддзяў.

Лаўрэаты прэміі "За духоўнае адраджэнне" Яўген Сахута, Галіна Касцяровіч, Валянціна Бялявіна, Аляксандр Лакотка, Любоў Ракава, Таццяна Кухаронак, Аляксандра Гурко і вынік іх 10-гадовай працы — серыя кніг "Беларусы".

га, прысвечаная народам і культурам Беларусі, этнічным супольнасцям. Яна распавядае аб паходжанні і культуры рускіх, украінцаў і народаў Прыбалтыкі ў Беларусі, татар, палякаў, цыган, яўрэяў, армян і іншых народнасцей, якія жывуць у нашай краіне, маюць свае формы супольнасці, развіваюць уласныя культурныя традыцыі.

Чакаецца выхад асобнай вялікай кнігі і, я мяркую, вельмі цікавай, запатрабаванай — "Турысцкая мазаіка Беларусі", дзе прадстаўлены гісторыка-культурная спадчына, каштоўнасці матэрыяльнай і духоўнай культуры, помнікі гісторыі і культуры Беларусі ў свеце развіцця нацыянальнага турызму. Яна змяшчае шматлікія карты, турыстычныя маршруты, атрыбутаваныя 6,5 тысячы помнікаў гісторыі і культуры. Гэта своеасаблівы варыянт, адгалінаванне ад "стваловага дрэва" — асноўнай працы "Беларусы".

Сёлета будзе завершана шасцітомная кніга "Архітэктура Беларусі: нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і еўрапейскім кантэксце". У хуткім часе павінна выйсці першая кніга чацвёртага тома, прысвечаная беларускаму народнаму дойлідству, дзе асвятляюцца праблемы фарміравання народнага дойлідства як феномена нацыянальнай матэрыяльнай культуры, асяродка жыцця нашай вёскі. Тут жа будуць раскрыты праблемы, звязаныя з развіццём вясковай архітэктуры ў межах Дзяр-

альных інавацыйных канструкцыях, тэхналагічных схемах, на прымяненні камапзітных матэрыялаў, напрыклад, святлопразрыстых сістэм і канструкцый. Усё гэта адлюстроўвае, з аднаго боку, глабальныя тэндэнцыі ў развіцці сусветнага дойлідства, якія вядомыя і шырока распаўсюджва-

вядомых дойлідаў нашага часу: прадстаўнікамі карпарацыі "Рэнза Піяна", дойлідамі Сальвадора Калатрава, Фрэнка Гэра, Пітэра Оўэна Мосама, вядомым Норманам Фостэрам. У сусветным кантэксце аналізуецца сучасная архітэктура Беларусі, яе адпаведнасць перадавым дасягненням.

Гісторыя з сучасным дызайнам

21 студзеня ў галоўным корпусе Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ўрачыста адкрыўся пасля рэканструкцыі музей гісторыі НАН Беларусі.

У экспазіцыі прадстаўлена каля трох тысяч прадметаў (усяго фонд музея захоўвае 13 тысяч адзінак), якія адлюстроўваюць гісторыю развіцця навукі на тэрыторыі Беларусі. Музей змяшчае тры раздзелы. Першы распавядае аб дасавецкай навуцы, другі — аб стварэнні Інстытута беларускай культуры і Акадэміі навук, трэці адлюстроўвае развіццё сучаснай навукі па галінах ведаў.

Сярод музейных экспанатаў — рэдкія экзemplары навуковай літаратуры, рукапісы і перапіска, аўтабіяграфічныя матэрыялы вядомых беларускіх вучоных, унікальныя фатаграфіі, навуковыя працы і асабістыя рэчы акадэмікаў, дзяржаўныя ўзнагароды, макеты прыбораў, узоры новых матэрыялаў і прадукцый.

У экспазіцыі можна пабачыць матэрыялы першых археалагічных раско-

пак і этнаграфічных экспедыцый Акадэміі навук, праведзеных у 1920—1930-я гады. Прадметы часоў Вялікай Айчыннай вайны, распавядаюць аб дзейнасці навукоўцаў акадэміі ў гэты перыяд.

Асобнае месца займае аддзел акадэмічнага Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору, які ўваходзіць у склад аддзялення гуманітарных навук. Рэчы, якія прадстаўлены тут, — прыгожае аўтэнтычнае адзенне нашых про-

прыродных рэсурсаў, то зараз оачна, што гуманітарны складнік — вырашэнне тых праблем, у якіх хаваюцца выклікі, патэнцыйныя крызісы. Ён непасрэдна залежыць ад чалавечага фактара: ад узроўню культуры, ад узроўню адносін да яе. У прынцыпе, сусветная цывілізацыя, вобразна кажучы, уяўляе яркі лугавы дыван, усеяны прыгожымі кветкамі, якія прадстаўляюць нацыянальныя культуры. Зараз паўсюль разумеюць, што трэба ствараць умовы для рэпрэзентатывнасці нацыянальных культур, іх лакальнага і рэгіянальнага развіцця. Часам культурны абмен перасцерагае ад крызісных з'яў, сутыкнення цывілізацый, рознага роду непаразуменняў. За апошнія дзесяцігоддзі толькі дзякуючы турызму шмат рэгіёнаў свету сталі шырокадасягальнымі.

Наталля КІРПІЧЭНКАВА
Фота Юрыя ІВАНОВА

дкаў, іконы і іншыя рэчы. Усё гэта — вынік даследчыцкай дзейнасці навукоўцаў па пошуку, рэстаўрацыі, вывучэнні асаблівасцей нацыянальных строяў, вывучэнні фальклору, абрадаў і традыцый у асобных рэгіёнах.

Мастацка-дызайнерскае рашэнне экспазіцыі належыць мастаку-афарміцелю Фёдару Рабковічу, дзякуючы якому ў сучасны дызайн арганічна ўпісалася гісторыя Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.